

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

O JEZIKU I/U KOMUNIKACIJI

LADA BADURINA, *OD GRAMATIKE PREMA KOMUNIKACIJI*

Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, 2021.

Odnos gramatike i komunikacije aktualna je i inspirativna tema u lingvističkim krugovima već desetljećima. Iako se sve češće, posebno u lingvodidaktičkim krugovima i radovima inzistira na smjeru od komunikacije prema gramatici, autorica Lada Badurina u analizu povezanosti gramatičkih kategorija i komunikacijskih obrazaca kreće suprotnim smjerom – od gramatike prema komunikaciji – usmjeravajući svoju pozornost na *tekst* kao osnovnu komunikacijsku jedinicu.

Knjiga *Od gramatike prema komunikaciji* sastoji se od tri cjeline. Prva cjelina – *Gramatika i komunikacija* – sadrži šest tekstova u kojima autorica na primjeru vokativa i nekih uloga, odnosno značenja dativa, zatim glagola govorenja, modalnih glagola, veznih sredstava na razini rečenice i teksta te pitanja analizira komunikacijsku narav gramatike. Na sve nabrojane gramatičke kategorije autorica gleda iz gramatičkog, semantičkog i pragmatičkog kuta naglašavajući da upravo takav

način analize ponajprije osvježuje čvrste spona između gramatike i komunikacije, a potom i doprinosi razumijevanju jezičnih struktura i njihovu boljem i potpunijem gramatičkom opisu.

Nadrečenična situiranost vokativa, smatra Badurina, umnogome utječe na njegov tradicionalni gramatički status. S jedne je strane vokativ kao morfološka kategorija obilježena sinkretizmom vokativa i nominativa, a s druge je vokativ kao sintaktička kategorija – nadrečenični član nesmetano zastupljen u uobičajenim sintaktičkim raščlambama. Upravo (supra)sintaktički status vokativa pobuđuje autoričinu pozornost jer je on nezaobilazan za utvrđivanje uloge tog padeža u komunikaciji.

Veza je dativa s komunikacijskim činom samo iznimna, odnosno prepoznaje se tek kao jedna od njegovih – sekundarnih – funkcija. Dativ interesa ili etički dativ gramatike spominju, ali pokazuju za njega ograničeno zanimanje. Nedostatno-

sti gramatičkih opisa autorica upotpunjuje suprasintaktičkim i pragmatičkim opisom etičkoga dativa. Konstrukcije kao što su: *Kako si mi?*, *Jesi li mi ozdravio?* vezujemo uz razgovorne situacije te je za autoricu to poticaj da o takvu dativu promišlja kao o *pragmatičkome dativu*. Autorica u zaključku poglavlja o dativu komentira i slučajeve u kojima se značajke privatne komunikacije počinju obilato koristiti u javnim medijima. Iako je naizgled riječ o tobožnjoj srdlačnosti i neposrednosti, Badurina upozorava da je inflacija pragmatičkih dativa u televizijskim emisijama jasan signal nimalo bezazlene manipulacije: gledatelje se „mami“ u konzumerističku igru.

Sintaksa složene rečenice i teksta druga je cjelina u knjizi u kojoj je okupljeno pet rasprava. Autorica naglašava da je odnos rečenice i teksta, kao i uključivanje rečenice u tekst, a – u konačnici – i tekst kao jezična struktura ili kao komunikacijska činjenica predugo bio na marginama gramatičkih zanimanja. U ovoj cjelini autorica se bavi još i asindetskim strukturama te vremenskim odnosima na razini složene rečenice i teksta. Autorica na temelju analize zaključuje da se upravo zbog čovjekove determiniranosti vremenom vremenska značenja izražavaju na svim jezičnim razinama koje pretpostavljaju relaciju izraza i sadržaja, a to znači i na mor-

fološkoj (vremenskim glagolskim oblicima), i na leksičkoj (leksičkim jedinicama za izricanje vremena), i na sintaktičkoj (padežnim i prijedložno-padežnim izrazima, spojevima riječi i rečenicama) i na suprasintaktičkoj (tj. na razini teksta).

Treća cjelina knjige – *Nove studije o tekstu i diskursu* – sadrži čak 11 rasprava. Prva rasprava u trećoj cjelini – *Jezičnoslovni pristupi tekstu* – rezimira teorijsko-metodološke pristupe tekstu, a u njezinu zaključnom dijelu autorica kritički promatra jezičnoslovnu kroatistiku koja – kada je riječ o suprasintaktičkim i tektnolingvističkim priložima – poprilično kasni. U raspravi *Ispod teksta: bilješka o fusnoti* autorica s različitih motrišta gleda fusnotu pa zaključuje da će se o njoj morati prestati razmišljati kao o marginalnoj bilješci, prepoznatljivom *dizajnerskom rješenju* ili pukoj konvenciji u pisanju znanstvenih radova, već se u središte pozornosti treba ponovno staviti tekst i, naravno, jezična komunikacija jer se upravo u prožimanju nadrednoga i podrednoga, smatra autorica, komunikacija i odvija. U tom kontekstu, fusnota postaje i ostaje daleko više od tehničkog pitanja.

U raspravi *Polemčnost i polemike Ive Pranjkovića* Lada Badurina polemiku analizira kao diskursni tip u znanstvenom diskursu pri čemu polemički znanstveni diskurs oprimjeruje polemikama Ive Pranjkovića,

vrsnoga polemičara suvremenog hrvatskog jezikoslovlja.

Na raspravu o polemičnosti naslanja se studija *Tekst protiv teksta: o argumentaciji u polemičkom diskursu* u kojoj autorica analizira klasične i moderne argumentacijske postupke i pritom zaključuje da je za poimanje komunikacijske snage pojedino-ga argumentativnog iskaza potrebno ipak nešto više od poznavanja formalnologičkih argumentacijskih postupaka.

Slijede dvije zanimljive rasprave o psovka, kletvama i vulgarizmima kao sveprisutnim komunikacijskim fenomenima. Autorica naglašava njihovu komunikacijsku funkciju te ukazuje na potrebu proširenja definicije psovke u segmentu koji se tiče njezina učinka u komunikaciji.

Zadnje su dvije studije posvećene vicu kao tekstnoj vrsti. Autorica mu prilazi s komunikacijskog stajališta što čini pragmatički iskorak u odnosu na postojeću literaturu o vicu. Tijesno vezan uz komunikacijski događaj – vic nastaje, modificira se i traje u procesu prenošenja, odnosno u aktivnom suodnosu govornika i sugovornika. Taj suodnos podrazumijeva određene društvene konvencije: tko kome i u kojoj situaciji smije ispričati vic te koji je i kakav vic primjereno ispričati u određenoj komunikacijskoj situaciji. Pragmatička kompetencija, s druge strane, pretpostavlja njihovo prihvaćanje bez propitivanja

istinitosti i održivosti plošne karakterizacije (anti)junaka i, dakako, bez vrijeđanja i ljutnje.

Zaključno, knjiga Lade Badurine *Od gramatike prema komunikaciji* vrijedno je lingvističko i kroatističko djelo u kojemu autorica vrlo sustavno i argumentirano raspravlja o aktualnim, ali često u kroatistici plošno i tradicionalnom metodologijom opisanim temama. Gramatički su i komunikacijski fenomeni opisani znanstveno originalno, a stavljanjem teksta u središte pozornosti autorica filologiju na nov i suvremen način vraća vlastitoj biti. Naoko već dobro (u kroatistici) opisanim temama autorica pristupa s komunikacijskoga, odnosno pragmatičkoga stajališta čime se postojeći opisi upotpunjuju, ali, s druge strane, i nameću za daljnje promišljanje i raspravu. Knjiga *Od gramatike prema komunikaciji* autorice Lade Badurine tako je u isto vrijeme i odgovor i pitanje jer dajući odgovore na pitanja kao što su: koliko nam je glagola potrebno da bismo napisali znanstveni rad, a koliko da bismo tračali, koji *neveznici* mogu biti veznici, kako to da puno govorimo, a malo razgovaramo i treba li nam ozbiljna pomoć u ovladavanju umijećem razgovaranja i raspravljanja, autorica poziva na argumentirani znanstveni dijalog kojemu ova knjiga može poslužiti kao izvrstan temelj.

Ana Mikić Čolić